

Fig. 1. Kirken set fra sydøst. KdeFL fot. 1994. - *The church seen from the south-east.*

LINNERUP KIRKE

VRADS HERRED

Kirken er formodentlig viet *S. Peter* (jfr. klokke). Sognet er nævnt første gang 1489,¹ kirken 1499² og igen 1524,³ da den ydede 10 mark til Frederik I.s ekstraskat, den såkaldte landehjælp. I hvert fald i senmiddelalderen stod kirken under »beskyttelse« af bisp i Århus, som dels forsvarede dens gods 1499,² dels betalte »provstegæsteri«, dvs. honorar for provstens revision af kirkens regnskab.⁴

Med reformationen er kirken da overgået til kronen, og i årene herefter er præsten kommet i økonomiske vanskeligheder, efter at præstegården var bortskiftet; 1553⁵ måtte kongen tildele ham sin part af tienden. Denne ordning kunne dog ikke afhjælpe, at kaldet var blevet for ringe. 1632⁶ forordnede Christian IV, at præsten for altid skulle oppebære kirkens tiende samt yderligere kirketienden af Nørre Snede, når den blev ledig. Fire år senere slap embedet endvidere for at betale for bispevisitats.⁷ I denne periode var kirkebygningen i meget dårlig stand; 1621⁸ beskrives den som »ganske arm og forfalden«, og i

1630'erne skulle velhavende kirker yde den hjælp (s. 4311). Svenskekrigene bedrede ikke forholdene.⁹

1743¹⁰ solgte Christian VI kirken til kammerassessor Jens Jørgen Bredal på Hammergård (i annekssognet), og den fulgte herefter denne gård til 1770,¹¹ da den efter auktion overgik til Christian Poulsen på Lønsgård (i sognet). Allerede 1772¹² videresolgte denne kirken til kammerherre Holger Sehested på Bjerregård (i nabosognet Åle). Kirken forblev under denne gård¹³ til dens udstykning 1791,¹⁴ da kirken erhvervedes af lokale gårdmænd. Den var herefter i privat besiddelse helt frem til 1. april 1969, da den overgik til selveje.

Før reformationen synes Linnerup sammen med Tørring og Hammer at have været *anneks* til Åle i et firesognspastorat.¹⁵ Senest 1553⁵ blev den hovedsogn for Hammer, indtil den 1911 blev anneks til Åle.

1995: Linnerup sogn indgår (siden 1971) i Haderslev stift og ligger i Tørring-Uldum kommune, Vejle amtskommune.

I det flade område nord for den store krumning på Gudenåens øvre løb ligger kirken frit midtvejs mellem landsbyerne Linnerup og Hjortsvang (jfr. fig. 29). I hvert fald i nyere tid har Hjortsvang haft den mest omfattende bebyggelse, hvoriblandt det lille sogns præstegård.

Kirkegården, som 1909¹⁶ er *udvidet* betydeligt mod øst, *begnes* af stendiger, der er sat op i 1970'erne og 1980'erne, undtagen på en strimmel i øst. Hegningen omtales første gang 1708,¹⁷ da stenene mange steder var skredet ned. Samtidig „med udvidelsen approberede ministeriet, at stengærderne blev sløjfet og erstattet af dyrehegn med »jernstandere støbt i beton«,¹⁶ på indersiden suppleret med tjørnehæk. En rest af trådhegnet er bevaret i østre skel.

Hovedindgangen sidder i vest ud for tårnet og består af jerngitterfløje ophængt på granitstolper, hvor udførelsesåret 1974 er indhugget på den søndre. I sydsiden ved overgangen mellem kirkegårdens to afsnit er der en tilsvarende adgang, og i tilslutning til redskabshus og materialeplads i øst benyttes en af de ældre porte, hvis fløje hænger på jernstolper, kronet med kors i cirkel. Indgange omtales tidligst 1674-75,¹⁸ da der udførtes to nye »stætter og låger«; 1708 synes hovedadgangen at have været i nord, hvor en port med låge var »øde og forrådnede«; tilsvarende gjaldt en låge i syd. 1747 konstaterede synet, at port og stætter var helt væk.¹⁷ 1894¹⁶ skulle lågerne fornyes.

Bygninger m.v. på kirkegården. I det nordvestre hjørne ligger et teglhængt, hvidkalket hus med ligkapel, fyrrum, kontor o.a., rejst 1971 efter tegning af Hans Vinther og R. D. Roldsgaard, udvidet 1988. På samme sted lå tidligere et tårnkapel, tegnet af V. Norn 1938; muligvis havde også det en forgænger, idet man 1909 tænkte sig at opføre et ligkapel for det beløb, der kom ind ved salget af stenene fra det fjernede dige.

†Klokkestabel, benævnt klokkehus, »bygget for sig selv, af træ med tag af fjæk«, opførtes 1674-75,¹⁸ da »tårnet ikke kunne holde til ringningen« (jfr. nedenfor); 1708¹⁷ var det »forrådnede«, hvorfor klokken var taget ned. 1822 ønskedes »skuret« (halvtæg) over klokken fornyet,

1831 gjaldt det en »klokkestol«,¹⁹ og 1849²⁰ skulle taget udskiftes på »begge sider af klokkestilladset«. I følge synsprotokollen 1862 var dette knap 6 m højt og stod øst for kirken.

Træbeplantningens mest markante træk er det østlige afsnits lund af elm, røn og ahorn, der mod den egentlige kirkegård afgrænses med bøgehæk; i øvrigt flankeres tårnet af et par aske-træer. Som en rest af nordsidens træække, der fældedes i 1970'erne, står to nedskårne elme ved overgangen mellem den ældre del og udvidelsesafsnittet.

Brolagt forplads ved kirkens hoveddør hænger sammen med *fortov* omkring bygningen og gange til kapellet. Planering af arealet og anlæg-gelse afgang og fortov var på tale i 1860'erne,²¹ men arbejdet udsattes til efter bygningens nedenfor omtalte restaurering.

BYGNING

Bygningen, der består af kor og skib med tårn i vest, hvor indgang og forhal er placeret, er i alt væsentligt en nyopførelse fra sidste halvdel af forrige århundrede, skib og tårn fra 1866, koret fra 1880. Fra den ældre kirke er kun korets indre i behold. Ombygningen, der i samtiden¹⁶ benævnes »gennemgribende restaurering« og »ommuring«, er gennemført med en sådan radikalitet, at bygningsbeskrivelsen nedenfor reelt deler sig i to afsnit. Kirkens orientering har en mindre afvigelse mod syd.²²

Den ældre, kullede kirke har været en beskeden bygning, mindre end den nuværende, idet skibets længde kun var knap 12 m; dets bredde og størrelsen på koret svarede til det eksisterende. Til denne kirke, hvis kor blev overhvalvet i senmiddelalderen, har knyttet sig et flere gange fornyet tårnhus af bindingsværk og en tårngryt-ter, der antagelig sad over skibets vestgavl og vist forsvandt i begyndelsen af 1700'erne.

Såvel korets som skibets mure var udvendig af granitkvadre på skråkantsokkel, indvendig af marksten. Af oprindelige enkeltheder kendes kun korets østre *vindue*, der er omdannet og står som en indvendig niche (123x82 cm i vægplanet med bund 197 cm over det nuværende gulv).

Ændringer og tilføjelser. Omkring år 1500 er i koret indbygget et halvstens *krydsbue* af sæd-

Fig. 2. Kirken set fra nordvest. KdeFL fot. 1995. - *The church seen from the north-west.*

vanlig art. Det hviler på falsede hjørnepiller, mellem hvilke skjoldbuerne er muret over vederlag, der angives ved fremkraget skifte. Halvstensribberne er rektantede, og i rummets hjørner er afløbshuller.

Et tårn nævnes tidligst 1616,²³ da en del af taget var væk; inventarium 1661-62¹⁸ oplyser, at klokken hang i tårnet. Der udførtes reparationer af tagværk og tække med tømmer og sten 1683-84²⁴ og 1708,¹⁷ og 1722²⁵ noterede synet nedfaldne tagsten. Den antagelse ligger nær, at »tårnet« dels har været en *flagrytter*, der synes fjernet engang i 1700rne,²⁶ dels har været en betegnelse for skibets vestre ende, anvendt endnu i årene umiddelbart før ombygningen i forrige århundrede.

†*Våbenhus* på sydsiden nævnes tidligst 1668-69,¹⁸ da en tømmer tog det ned og satte det op igen, hvorefter en murer færdiggjorde arbejdet. Åbenbart har det været et hus af bindingsværk, som blev repareret eller fornyet gentagne

gange, før det overflødiggjordes ved kirkens store ombygning. 1747, da der intet våbenhus var, blev dets nødvendighed, særligt for kirkegangskonerne, understreget med henvisning til kirkens beliggenhed på åben mark. 1708 og 1803 nævnes, at taget var tækket med fjæl,¹⁷ og 1852²⁰ ønskede synet gulvets kamp afløst af mursten.

Kirkens *vedligeholdelse* efter reformationen er tidligst omtalt 1616,²³ da loftet var råddent, og der skulle indlægges to bjælker for at holde murene sammen. 1633 var bygningen så brøstfældig (jfr. s. 4309), at bisp og lensmand blev pålagt at undersøge sagen og i overensstemmelse med periodens praksis anmode formuende kirker i Silkeborg len om støtte; et par år senere rykkede kancelliet for en indstilling;²⁷ sagens videre forløb kendes ikke. Forskellige murreparationer fandt sted i 1670erne,¹⁸ før synene i første del af 1700rne påpegede en række alvorlige mangler, blandt hvilke særligt nævnes skibets svært udskredne langsider og et loft, som stort set var

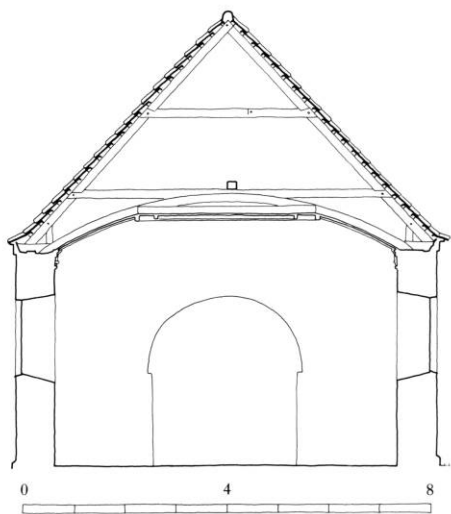

Fig. 3. Tværnsnit i skibet set mod øst. Målt af John Bennetzen 1989, tegnet af KdeFL 1995. - *Cross-section of the nave looking east.*

øde. Ved sin endelige overtagelse 1743 satte Breddal (s. 4309) øjensynlig kirken i stand,¹⁷ men nogle år efter var det atter galt, og 1749 nævnes,²⁸ at der ved herredstinget var ført sag imod ham på grund af kirkens brøstfældighed. På provstens foranledning iværksatte kammerherre Sehested (s. 4309) 1775 en grundig istandsættelse, og 1803 skulle vestgavlen ommures.¹⁷

Ombygningerne 1866 og 1880. Da man 1864 stod foran fornyelse af det ovenfor omtalte tvåbenhus, hvortil der var indkøbt materialer, viste det sig, at skibets søndre mur var så »ustabil«, at en hovedreparation skønnedes uomgængelig. Herefter blev man opmærksom på andre behov og fremsatte ønsket om, at hele sydmuren nyopførtes i mursten (ligesom det allerede var til-

fældet med vestgavlen), idet man bemærkede, at kvadrene jo kun var »halvkantede«. Næste års syn besluttede at underkaste skibet en »gennemgribende restaurering«, der imidlertid blev mere omsiggribende end planlagt, da arbejdet gik i gang 1866.²⁹ Resultatet, som fremgår af den stående bygning, bestod grundlæggende i skibets forlængelse med ca. tre meter mod vest samt tilføjelse af et *tårn*. Alle de ældre mure, indbefattende den østre, nyopførtes under genanvendelse af skråkantsoklen og således, at de oprindelige granitkvadre anbragtes forneden i facaderne. Resten opmuredes med almindelige mursten i krydsforbandt.

Langsiderne, ligesom senere på koret, kronedes med en stram falsgesims med tandsnit af udkragede kopper. På tårnet, under det opskalkede pyramidespir, forløber et savskifte i gesimsens nederste led.

1879 foreskrev synet fornyelse af korets tag og gavl, hvilket det følgende år afstedkom en fuldstændig ommuring i tegl af det ydre, mens det indre kun berørtes i mindre omfang.¹⁶ Her ved bibragtes den teglhængte helhed en høj grad af harmoni med ens, nærmest æselrygbuede vinduer og kamtakker på gavlene. Med jerncifre læses på tårnets vestside »1866«, på korgavlen »1880«, og her sidder desuden en støbejerns-plade, inden for hvis ramme med versaler er skrevet »Opbyggt af Linnerup sogns beboere 1866«.

Skibets tredelte loft, med tre rektangulære felter i den midterste sektion, benævnes 1867²⁰ en hvidkalket tøndehvælving, der 1892 beklædtes med brædder, efter at synet året før havde ytret utilfredshed med en blå farve.¹⁶ I dag er det gråmalet i flere nuancer.

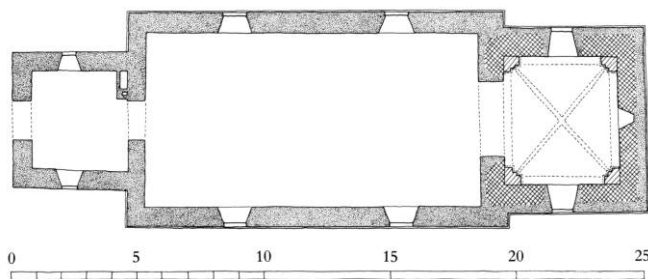

Fig. 4. Plan 1:300. Målt af John Bennetzen 1989, tegnet af KdeFL 1995. - *Ground-plan.*

Fig. 5. Indre, set mod vest. NE fot. 1994. - *Interior to the west.*

1904-05²⁰ afrensedes granitstenene i koråbnin-
gens sider for kalk, og »bjælken og brædderne
på buen« skulle fjernes og erstattes af murværk i
forbindelse med den samtidige dekorering af
triumfvæggen (s. 4316). 1960 gennemgik kirken
en hovedstandsættelse under ledelse af Holger
Sørensen, R. D. Roldsgaard og Hans Vinther,
Brødstrup.

Gulvene, der dels er fornyede, dels omlagte
1960, består i koret af kvadratiske teglfliser, i
skibet af gule sten på fladen og i forhallen af
gule, sekskantede murstensfliser. Stolestadernes
tjbræddegulv var et resultat af synets forslag
1929.¹⁶ Omtaler fra første halvdel af 1700rne¹⁷
angiver, at der dengang lå mursten; det samme
var tilfældet umiddelbart før ombygningen.

Vinduerne, der som nævnt tilhører ombygning-
erne i forrige århundrede, fik i begyndelsen af
1970erne udskiftet sine støbejernssålbænke. I
den ældre kirke var der i følge synsprotokollens
beskrivelse 1862 tre vinduer i koret og tre i ski-
bet. 1668-69¹⁸ »optog« mureren to »på kirkens
østre ende«.

Tagene er teglhængte på fyrretagstole opsat
ved kirkens store ombygning. Forgængeren var
ligeledes teglhængt, hvilket tidligst fremgår
1668-69.¹⁸ Siden da meldes om nedblæste sten,
utætheder og reparationer, navnlig i første halv-
del af 1700rne. Umiddelbart før ombygningen
var tagstolene af fyr.

Opvarmning siden 1980 ved luftindblæsning
og fyr i kapelbygningen. Synet besluttede 1891

Fig. 6. Indre, set mod øst. På triumfvæggen $\dagger$ kalkmalet dekoration fra 1905 af Frantz Hansen (s. 4316). Ældre fot. i NM. - Interior to the east. On the east wall of the nave a $\dagger$ mural painting, 1905, by Frantz Hansen.

at anskaffe en $\dagger$ kakkelovn, der opstilledes i forhallen og fornyedes 1913; 1937 og 1960 afløst af $\dagger$ kakoriferer.¹⁶

Tårnets tagpyramide krones med korsafsluttet stang, prydet med volutbøjler og kugle; den går tilbage til hovedstandsættelsen 1960, da en lignende stang, antagelig fra 1866, med $\dagger$ vindfløj blev taget ned. Denne stang opbevares i kirken.

KALKMALERIER

Ved kunstmaler Eigil Rothes generelle hvælvundersøgelser 1902 i Tyrsting og Vrads herreder³⁰ fremkom i koret på ribber og buer³¹ samme senmiddelalderlige dekoration som på egnen i øvrigt. Det fremdragne blev ikke anset for bevaringsværdigt, men havde imidlertid vakt så megen opmærksomhed hos provst og menighed, at man besluttede på egen bekostning »at lade kirken dekorere i samme stil og

med benyttelse af de fremdragne levninger af gamle dekorationer«. 1905 foretog dekorationsmaleren Frantz Hansen, Ålborg, en restaurering,³⁰ der nærmere bestod i en genopmaling oven på en nyhvidtning, dog efterlodes »lykkehjulets« små personer udsparet i nykalkningen.³² 1961 blev korets hvælvdekoration genrestaureret af Egmont Lind.

O. 1905³³ udførte Frantz Hansen en ny $\dagger$ udsmykning over korbuen (jfr. nedenfor); der maledes tillige $\dagger$ ornamenter over indgangsdøren samt over skibets vinduer forestillende evangeliernes tegn. Allerede 1915¹⁶ ønskedes dekorationen restaureret, hvilket imidlertid ikke skete. I stedet malede Johan Thomas Skovgaard 1924 den nu stående freskodekoration. Den øvrige udsmykning blev overkalket o. 1960.

Korets *hvælvdekoration* (fig. 8 og 26), fra 1500rnes første fjerdedel, er formentlig udført af den såkaldte Liljemesters malergruppe,³⁴ men

Fig. 7. Indre set mod øst. Dekoration på triumfvæggen, udført 1924 af Johan Thomas Skovgaard (s. 4915) Mogens Larsen fot. 1991. - *Mural painting on the east wall of the nave, 1924, by Johan Thomas Skovgaard.*

med variationer i detaljerne i forhold til de tidligere omtalte (jfr. bl.a. Nørre Snede, s. 4230) og mere beslægtet med udmalinger i Tørring (Vrads herred) og Ørum³⁵ (Vejle amt). Farverne er de vanlige rødbrune og gråsorte.

På alle ribbesider og på buernes forkanter er malet sparrer, de førstnævnte ledsaget af krabbeblade, de andre af en siksakbort; over gjordbuen ses i stedet en dobbelt bort med krydser. Over buetoppene danner siksakborten en trekant, hvorunder ses Liljemesterens sædvanlige treblad samlet omkring en lille ring. I hver hvælvkappe er en stor roset (fig. 8) med siksakramme omkring sparreblade samlet om mindre roset med trompetblade. Den østre roset (fig. 26) optræder tillige som *lykke-* eller *livshjul* (jfr. s. 4230), idet der omkring den er anbragt fire små personer, gråklædte, med rødttegnede ben og hår, der demonstrerer lykkens omskiftelighed. Som vanligt for denne fremstilling³⁶ skal

den følges i solens retning, til venstre en stående person, øverst en siddende, til højre en med ryggen mod hjulet på vej nedad, og nederst en liggende. - Kappernes fire ventilhuller har rødmaledede, rektangulære rammer med lille halvbue til hver side. Hvælvpillernes sekundære rødmaaling med cementfugning blev 1961 afrenset og afløst af hvidtning.

Hele *triumfmurens vestside* er 1924 udsmykket med en stor *freskodekoration* (fig. 7) udført af Johan Thomas Skovgaard. Under loftet løber en hvid bort, der med rødmaledede versaler forklarer motivet med et citat fra Sl. 42,1 »Ligesom en hjort skriger efter vand - saa skriger min sjæl til dig o Gud«. En rødttegnede siksakbort, efterliggende korets, afgrænser feltet mod ydervæggene og forneden. Over korbuetoppen ses en cirkel, der indrammer et latinsk kors omgivet af syv stjerner samt under tværarmen alpha og omega; alt gulmalet. Borten langs buens forkant

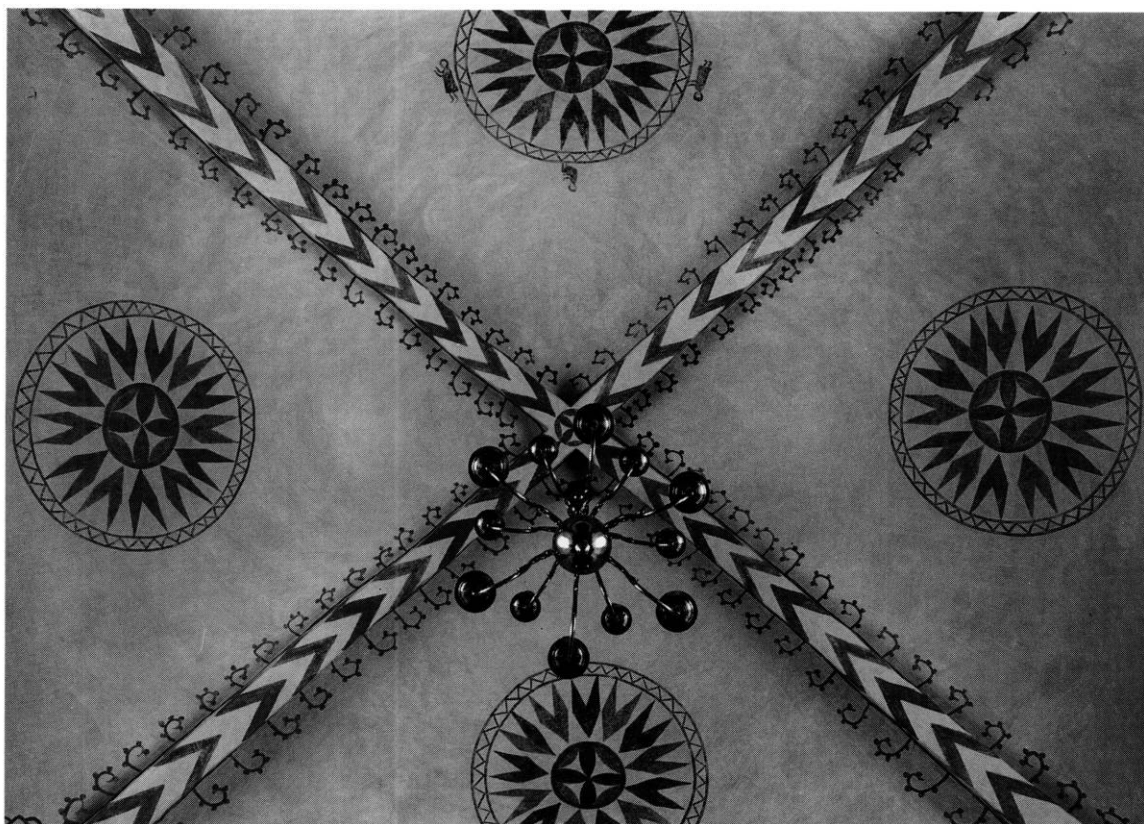

Fig. 8. Kalkmaleri, i korets hvælv, fra 1500'ernes 1. fjerdedel, antagelig udført af »Liljemesteren«s malergruppe (s. 4314f). NE fot. 1994. - *Mural painting on the vault of the chancel, from 1500-25, probably made by the so-called Master's workshop.*

har skiftevis blå bølgestriber og en grøn plante, bølgerne markerende vandet, som to store brune hjorte ved siderne drikker af. I nord er det en hind, i syd en buk med et stort gevir, begge stående på det grønne græs, hvori der vokser en lille, grøn plante. Bagved dem vokser et stort træ, i nord grønt, hvoromkring flyvende eller siddende fugle, i syd skyder det brune vintræ frodige ranker med mange blade og store, blå vindrueklaser. Hele baggrunden er stærkt blå. I sydøstre hjørne forneden ses signaturen »1924. J. Th. Skovgaard«.

Maleriet er udført med inspiration fra en ældre *†dekoration* med samme motiv, der nu kun kendes fra et postkort (fig. 6), og som er udført 1905³³ af Frantz Hansen, der samtidig restaurede korets senmiddelalderlige kalkmalerier (jfr. ovenfor). Bueborten og de nedre, afgrænsende

borter havde fortløbende bølgestriber, øverst et Jesumonogram. Over buen var et vældigt, liggende ovalfelt, der tilsyneladende yderst til hver side rummede to modstillede, knælende engleskikkelser, set i profil, med fremadbøjet hoved og store vinger. I midten vistnok en korsglorie-skive. Ved buens sider sås to stående, brølende hjorte, begge med gevirer. Foran dem voksede en ottetalsslynget træstamme, der nærmest buen skød store, hjerteformede blade og mod ydervæggene slyngede vinranker med store blade og vindrueklaser. - 1915¹⁶ ønskede man dekoratio-nen istandsat.

INVENTAR

Oversigt. Det lille, fattige sogn, hvis kirke har lidt under dårlig vedligeholdelse fra skiftende ejeres side, har kun bevaret få dele af sit ældre udstyr. Den ro-

manske døbefont er tilsyneladende først tilkommet i nyere tid. Derimod findes en klokke fra 1490(?), der melder om kirkens værnehelgen S. Peter, støbt af Peter Hanssen fra Flensborg. Af en $\dagger$ krucifiksgruppe er kun levnet en Mariafigur fra o. 1500, hvorimod en $\dagger$ figur af Kristus som Smertensmand er forsvundet. En *alterstage af malm fra samme århundrede befinder sig siden 1864 i NM. Alterbordsforsiden fra o. 1610 er blevet bevaret bag skiftende $\dagger$ alterklæder, altertavlen, med maleri, anskaffet 1893. Den enkle prædikestol er fra o. 1725-50.

Alterbordet er en lukket trækasse fra 1863,²⁰ da det flyttedes 1½ alen frem foran østvæggen. Det har bevaret forsidens renæssance *alterbordspanel* (fig. 10), fra o. 1610, af eg, der måler 94x164 cm. Det prydes af tre arkadefag, flankeret og adskilt af rammestykker med beslagværk. Arkaderne har kannelerede pilastre og bueslag smykket med attisk slyngbort og små baldakintunger ved buens inderside; i sviklerne fliget treblad. Gesimsen har æggestav- og tandsnitlister. Bordets glatte endepaneller, affyr, oprindelig egetræsmaledede, står nu uden farve. O.1892³⁷ blev forsiden efter provstens ønske afrenset for gamle farver, men fremtræder nu efter en snedkermæssig istandsættelse 1991 med sorte fyldinger, gyldne rosetter og bosser samt lidt blåt, rødt og gult.

†Alterklæder. 1682¹⁸ var forhængt omkring alteret af brunt fløjls »stafferet« med guldknipping, 1716¹⁷ derimod af »blommet (blomstret), rødt fløjls. 1722²⁵ beskrives det som værende af samme slags som messehaglen, dvs. af rød atlask med sølvkniplinger, begge dele »så godt som bortslidt«. 1842²⁰ var anskaffet et nyt af »bombasin«, dvs. bommesi (et bomuldsstof). 1858²⁰ ønskedes et nyt alterklæde, der 1862¹⁶ bestod af rødt fløjls.

Altartavlen (fig. 9) er et maleri fra 1893,¹⁶ Kristus i Emaus, en kopi³⁸ efter Carl Bloch, udført i olie på lærred, 118,5x93 cm. Det er indsat i en rundbuet portalramme, af eg, med søjler hvilende på et højt fodstykke. Herpå står med gylde frakturindskrift: »Denne annammer Syn-dere og æder med dem«. Maleriet er restaureret 1951 af J. Groth ifølge malet indskrift bag på lærredet. 1991 er rammen nystafferet med den rødtonede, grå farve og blågråt fra prædikestolen samt med gyldne profillister. Oprindelig var

Fig. 9. Altartavle med maleri, fra 1893, Kristus i Emaus (s. 4317). NE fot. 1994. - Altar-piece with painting, 1893, Christ in Emmaus.

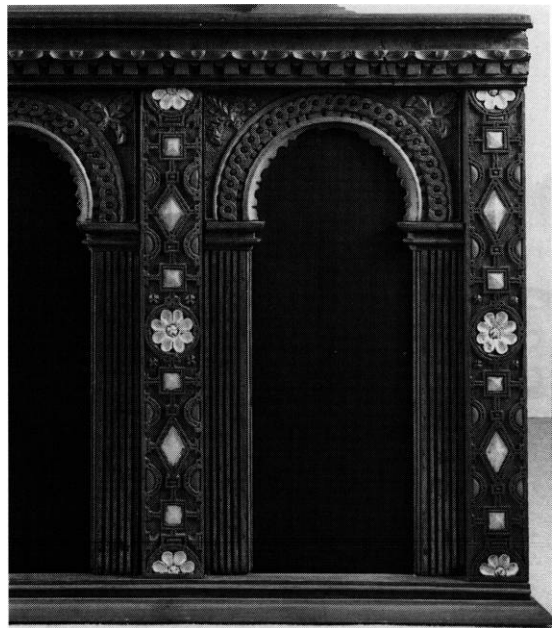

Fig. 10. Udsnit af alterbordspanel fra o. 1610 (s. 4317). NE fot. 1994. - Section of altar frontal c. 1610.

Fig. 11-12. 11. Alterkalk (th.) fra o. 1850, københavnsk arbejde. 12. Berettelseskalk (tv.), udført 1863 af Erik Christensen Lind, Horsens (s. 4319). NE fot. 1994. - 11. *Chalice (right) c. 1850, Copenhagen workmanship*. 12. *Chalice for the Sick (left), made 1863 by Erik Christensen Lind, Horsens*.

egetræsvirkningen dominerende, blot med lidt slagmetalforgyldning.

†*Altertavler*. 1) Ifølge sognepræstens beskrivelse 1808 var i tavlen to siddende kvindefigurer. »Den ene, Maria med barnet på skødet, den anden holdende i hånden en bog, efter hvilken barnet rækker« (antagelig Anna³⁹). Under tavlen var »et mindre stykke lignende billedhuggerarbejde«, som »uden tvivl« skulle forestille »Lazari opvækkelser«. ⁴⁰ Om denne, formentlig senmiddelalderlige (fløj)altertavle med en fremstilling af Maria med barnet og moderen Anna, meddeler kilderne kun, at stafferingen 1725 var »mestendels afslidt«, 1735 »ganske borte«. ¹⁷ 1855²⁰ var tavlen så slet, at den trængte til at kasseres. Man overvejede at anskaffe en ny, måske leveret af en elev fra Kunstakademiet, antagelig et maleri.

2) 1857²⁰ var bestilt et †alterbillede, der rimeligvis blev leveret samme år af maler Alexander sen i Horsens (jfr. Ejstrup, s. 4194). Det var ifølge Uldall et oliemaleri forestillende Kristus i Getsemane have, »på højre side« (fløj) apostelen Johannes, på venstre apostelen Peter; øverst var

nogle malede »slyngfigurer«. Selve tavlen målte 4½x3¾ alen. Løffler karakteriserede 1877 maleriet som et i enhver henseende værdiløst arbejde. ⁴¹ 1886²⁰ skulle fløjene opmåles efter sognepræstens anvisning og rammen om maleriet fornyes.

†*Figurer* fra †(side)altertavle(r), fra o. 1500. 1871²⁰ bemærkede synet, at »noget gammelt billedhuggerarbejde« var henlagt på loftet, og at det burde restaureres og anbringes som prydelser på passende steder i kirken. Ifølge Løffler hang der 1877 tre udskårne egetræsfigurer på skibets vestvæg; af en af dem, †*Kristus som smertensmand*, ⁴² findes et fotografi fra 1911 (fig. 14). Den ca. 60 cm høje, ret grove figur sidder frontalt på en jordklump. Det kraftige hoved hælder lidt mod højre skulder. Næsen er lang, øjnenes pupiller udboret, håret og det smalle fuldskæg har kun svagt detaljerede lokker; den snoede tornekroner har ingen torne. Armene er krydsslået foran den nøgne overkrop, hænderne har holdt om de nu forsvundne attributter, ris og svøbe. Det smalle lændeklæde er foldet midtfor. Se-

Fig. 13. Alterstage af messing, fra 1863 (s. 4320). NE fot. 1994. - *Altar candlestick of brass, 1863*.

kundær staffering. - 1911⁴³ var figuren anbragt på tårnets loft, men er siden forsvundet.

Den anden $\dagger$ figur, »S. Michael der fælder dragen«, nævnt 1877, omtales endnu 1889 af Uldall, der imidlertid benævner den »S. Jørgen med dragen, i hvis gab han støder lanssen«. ⁴⁴ 1911 bemærkes, at der »i de senere år« skal være bortfjernet eller stjålet en katolsk figur fra kirken. ⁴⁵ - Vedr. den ovennævnte tredje figur, se Mariafigur nedenfor.

Altersølv. Kalk og disk, fra 1800rnes midte, københavnerarbejde af uidentificeret guldsmed. ⁴⁶ Den 19,5 cm høje kalk (fig. 11) har profileret fod i to afsæt; skaftet består af to forskelligt formede, koniske led adskilt af glat knop med flad, manglekantet midtring. Det halvkugleformede bæger, udadsvejet ved munden og med halvlæg, er smykket med graverede, stiliserede blade i et bælte afgrænset af tynde linier. På standkantens skrånede ses mestermærket »CL« mellem indprykkede rosetter (fig. 27) samt indprykket: »Vog 19 Lod 1 qnt«. Utydeligt bystempel for København. Den tilhørende disk, 13 cm i tv., flad og glat, har på fanen graveret et indvielseskors (Georgskors). På undersiden ses mesterstemplet tre gange samt to rosetter som kalkens.

Altersættet er formodentlig anskaffet en tid efter 1838, ²⁰ da Danske Kancelli forordnede, at Linnerup og annekskirken Hammer skulle have hver sin kalk og disk. Året før havde synet nemlig bemærket, at de to kirker var fælles om altersættet, men at hvert sogn ville tilegne sig det som sin ejendom. Sognepræsten og kirkeværgen for Linnerup erklærede imidlertid, at da sognene var små og beboernes antal lidet, kunne begge menigheder godt deles om den ene kalk og disk; problemet henvistes derefter til højere myndigheder. I inventariet for 1862 ¹⁶ omtales en kalk og disk af sølv, måske de nyanskaffede.

$\dagger$ *Altersæt* af tin, nævnt i inventarierne 1681 ²⁴-1722; ²⁵ sidstnævnte år beskrives det som loddet og »ikke tjenlig til nogen brug«.

Beretelsessæt (fig. 12), 1863, ¹⁶ udført af Erik Christensen Lind, Horsens, og anskaffet til fælles brug med annekskirken Hammer. Kalken, 12,5 cm høj, har glat, trompetformet fod og

Fig. 14. Kristus som Smertensmand. $\dagger$ Figur, fra o. 1500, fra $\dagger$ (side)altertavle (s. 4318). Chr. Axel Jensen fot. 1911. - *Christ as Man of Sorrows. $\dagger$ Figure, c. 1500, from i altar-piece.*

skaft i ét samt lille, glat knop. Det halvkugleformede bæger har spinkel profilstav ved munden. Ved fodens yderrand er graveret en bort med skiftevis et glat og et tværriflet felt; et lille, tværriflet indvielseskors støder op hertil. Under bunden ses mestermærkerne »Lind« og »L« for ovennævnte guldsmed (Bøje II, 1982, nr. 6246 og 6240), desuden indprykket skriveskrift: »Tilhøre(!) Linnerup og Hamme(!) Kirker 1863«. I bægeret er indpasset en oblatdåse, der som låg har den glatte disk, 8 cm i tv., der på fanen har samme indvielseskors som sygekalken. På undersiden tilsvarende to mesterstempler, anbragt to gange. I samtidigt læderfederal med stemplede bladborter.

Vinkander. 1) O.1975 (jfr. Nr. Snede s. 4233), 23 cm høj, under bunden stemplet »Cohr« og »Bunde« (skriveskrift), samt »Linnerup kirke«

Fig. 15a-b. Mariafigur, fra 1400ernes slutning, fra *†*korbuekrucifiksgruppe. For- og bagside (s. 4321). NE fot. 1994. - *Figure of the Virgin Mary from a rood *†*Crucifixion group. Front and back. From the close of 15th century.*

med graverede versaler. 2) 0.1900, af porcelæn fra Bing & Grøndahl, den vanlige type, sort med guld kors og -kanter. Nu ude af brug ligesom to tilsvarende *skåle*, erhvervet 1903.²⁰ - En *†*alterkande af sort, københavnsk porcelæn, rummende fire potter, nævnt 1862.¹⁶

Oblatåske, 1900erne?, af tyndt, forsolvet metal, ustempelt, oval, 4,5 cm høj og 13 cm lang; låget let hvælvet.

Vinskummeske, 1903,²⁰ stemplet »AF« for A. Fieron⁴⁷ samt Københavns bymærke.

Alterstager. 1) (Fig. 13), 1863,¹⁶ omstøbt af nogle ældre *†*stager, der ønskedes fornyet med enten lys eller lamper. 35 cm høje incl. den store, profilerede og påskruede lyseholder. Lille, profileret fod med skaft bestående af baluster under højt, konisk led.

*2) (Fig. 16), 1500erne, af malm. Den svære stage⁴⁸ er ialt 37 cm høj medregnet det ene bevarede, korte ben (5 cm højt) af de tre, som stagen har hvilet på. Det rundede fodled har to øvre, skarpkantede led, der formidler overgangen til skaftets modstillede, koniske led, adskilt af midtring ledsaget af småstave. Den høje lyse-skål har øvre, glat bælte; indvendig i dennes bund ses en gammel træprop, hvori rektangulært hul, antagelig til en lysetorn. Stagen er formodentlig identiske med den ene af »et par gamle lysestager« nævnt i inventariet 1661.¹⁸ Siden 1864 findes den i Nationalmuseet (inv. nr. 21501), hvortil den blev overdraget fra Frederik VII's oldsagssamling på Fredensborg.⁴⁹

Synarmet lysestage, fra »Julen 1931«, såkaldt Titusstage; på nederste fodled graveret skrift, jfr. ovenfor, og »Thi evigt nu skinner Livets Lys« etc.

*†*Alterbog, nævnt 1682.¹⁸

*†*Messehagler. 1681²⁴ fandtes en hagel, svarende til *†*alterklædet, af brunt fløj med guldkniplinger. Ifølge inventariet var den sammen med en *†*alterdug med kniplinger foræret af Anna Cathrine Normann, enke efter Johan v. Vittinghof til Lønsgård. 1716¹⁷ var haglen vistnok ligesom *†*alterklædet af »blommet«, rødt fløj. 1722²⁵ beskrives den som værende af rød atlask med sølvkniplinger, ligesom *†*alterklædet, begge dele »så godt som bortslidt«. 1725¹⁷ var den derimod af »blommet« fløj med sølvgaloner. 1858²⁰ var anskaffet en rød fløjshagel med »forgylt brodering«.¹⁶

Alterskranke, 1863,¹⁶ bestående af høje, drejede balustre, der fremtræder i træets farve; håndlistens flade overside har buet forkant og herunder tværriflet liste. Opstillet i stor halvrundbue foran alteret.

Døbefont (fig. 17), romansk, af granit, kummen af finkornet grå, foden af grovkornet, rødlig; ialt 86-88 cm høj. Den store, kedelformede kumme, 75-76 cm i tv.m., har flad mundingsrand, langs forkanten ledsaget af en grov tovtav, stedvis læderet. Skaftet er ganske lavt, med en tyk cementkitning til fodmonolittens øvre rundstav. Fodens kvadratiske granitblok har en usædvanlig dekoration, på hjørnerne vinkelstil-

lede, let konkave og rundbuede arkader på spinkle stave; sidefladerne herimellem har en let øvre runding. Flere skår og behugninger ses både på kumme og fod. - I perioden 1722²⁵ til 1747¹⁷ meddeler kilderne, at kirken ingen font havde. Først 1862²⁰ har man kendskab til en font, idet man da ønskede, at den skulle flyttes tæt hen til den øverste fruentimmerstol; den var da marmoreret. 1889 og endnu 1902 stod den delvis indmuret i triumfbuens nordre vange,⁵⁰ o. 1920 flyttet ud herfra (jfr. fig. 6), nu opstillet i skibets nordøstre hjørne.

Dåbsfad, af messing,¹⁶ under bunden indprikket: »Linnerup Kjerke 1871«. 41 cm i tv.m., med skrå, 7 cm bred fane med ombukket rand. På fanen graveret fraktur: »Lader de smaa Børn komme til mig, Mrc. 10,14«. - 1747¹⁷ fandtes intet dåbsfad, men 1829¹⁹ behøvede »døbefadet« forbedring. Det var muligvis identisk med det, der 1862¹⁶ karakteriseredes som et »simpelt tinfad«.

Dåbskande, o. 1916, af messing, 27,5 cm høj, svarende til bl.a. den i Voerladegård (s. 3864). †*Dåbskande* anskaffet 1863.¹⁶

Mariafigur (fig. 15a-b), fra †korbuekrucifiksgruppe, fra 1400rnes slutning, af eg, 69 cm høj. Maria står på et lille, afrundet jordsmon med de foldede hænder holdt op foran brystet. Hovedet hælder en anelse mod højre. Den fyldige ansigts-oval har træk, der er delvis forvanskede ved en sekundær staffering. De let skrå øjne har ret små øjensprækker, næsen er lang og lige, munden lille og lukket. Hun bærer hovedklæde, der ved siderne er delvis dækket af den folderige, fodlange kappe, hvorunder den ene spidse skosnude ses. Den fodside kjole, med trekantet halsudskæring, falder i lige folder, blot med et enkelt rudeformet knæk. En udboring i issen går skråt bagud, hvor den er ført hele igennem. Figurens bagside (fig. 15b) er hulet med tydelige huljærnsspor, sidefladerne er glatte med huller til dyvler (træ ses i et hul) til fæstelse af en bagplade. Den nyere staffering omfatter rødbrunt på kjolen, med gul halsbræmme, gråt på hovedklædet, kappen sort. Karnationen er lysbrun med mørke øjendetaljer. Under kappens sorte farve anes blå. - 1877 og endnu 1911 lå figuren

Fig. 16. * Alterstage af malm, fra 1500rne nu i NM (s. 4320). H. Wichmann fot. 1995. - * *Altar candlestick of bronze, from the 16th century, now in NM.*

Fig. 17. Romansk døbefont (s. 4320). NE fot. 1994. *Romanesque font.*

Fig. 18. Salmenummertavle, 1905, dekoreret af Frantz Hansen (s. 4323). NE fot. 1994. - *Hymn board 1905, decorated by Frantz Hansen.*

på loftet (jfr. s. 4318), men antagelig kort her-
efter hentet ned i kirken; nu anbragt på skibets
vestvæg over døren.

Prædikestolen (fig. 20), antagelig fra 1725-50,
af eg, repræsenterer med hensyn til konstruktion-
en en overgangsform til 1700rnes snedkerar-
bejde. Den har fire høje og smalle fag samlet af
lodrette brædder, hvorpå inddeling i frise, stor-
stykke og postament er dannet ved listeprydel-
ser. Derimod er bevaret den ældre traditions
hjørnestolper med foranstående dobbeltsøjler
mellem glatte fremspring i frise og postament.
Både de afrundede kapitæler, baser og prydbæl-
ter er ledsaget af bånd med neglesnit. Storfel-
terne har rundbuede arkader med spinkle pro-
filkapitæler og omløbende lister; kronlisten har
tandsnit. Dækpladen er en rekonstruktion fra
1991.

Stolen hviler på en høj snosøjle over en kraf-
tig firfod med skrå, affasede forsider. Stolpen
afsluttes af en klods, hvorpå er indskåret »1796«,
og som støtter et krydstræ bærende den (for-
nyede) fyrretræsbund.

Stolens østligste søjle er lidt anderledes og
slankere, men i øvrigt svarende til opgængens
dobbeltsøjler, der muligvis er rekonstruktioner
fra nyere tid. Den kraftige mægler er tilsva-
rende, blot kronet af en træblok, hvorpå en pæ-
reformat knop med neglesnitskrans. Opgængs-
søjlerne er måske udført (kort) efter 1846,²⁰ da
den sydvestre »stiver« under opgængen ønske-
des fornyet og de tre andre »renskåret« og sat på
højere sten. 1862¹⁶ havde trappen fem trin.

Efter en istandsættelse 1991 står stolen med en
staffering udført delvis på grundlag af fundne,
ældre farver: Blåt på søjler, cinnoberrødt og
grønt på profillister, suppleret med guld på en-
kelte lister og rødgrå farve på søjlefremspring. I
storfelterne fandtes sparsomme rester af maleri,
formodentlig fjernet 1897,²⁰ da stolen skulle ren-
ses for maling og bejdses. 1862¹⁶ var stolen per-
lefarvet, søjlerne lidt hvidere og felterne mar-
morede. 1897²⁰ nymalede med gylden fraktur
bibelcitater i frise og postament, henholdsvis fra
»Luc. 11,28« og »Rom. 10,8«, genopmalet 1991.
Sidstnævnte år maledes nye skriftsteder i storfel-
terne.

†*Prædikestol* omtalt 1722²⁵ og 1725¹⁷ som »op-
muret af kalk og sten« (jfr. Klovborg, s. 4275).

Stolestader, o. 1960, plane gavle med let buet
overkant samt lister til markering af frise. Grå-
malet i to nuancer, gulbrun frise. †*Stoleværk* er
tidligst omtalt 1722,²⁵ da alle stole var »forfaldne
og ganske øde«. Antagelig repareret før 1725,¹⁷

Fig. 19. Klingpung af kobber, fra o. 1800? (s. 4323).
NE fot. 1994. - *Collection bag of copper, 19th century?*

da deres tilstand beskrives som god. 1862¹⁶ var der i skibet otte mandfolkestole og 13 fruentimmerstole, med en indbyrdes afstand af 1 al. 4 tommer; i våbenhuset en bæk ved hver side. Efter skibets ombygning 1866 opstilledes det følgende år¹⁶ nye *†stole* (jfr. fig. 6) af en på egnen udbredt type svarende til bl.a. Ejstrups *†stole* (s. 4200): Plane gavle med øvre, drejet knop og svejfede sidestykker.

Ny *armstol* til præsten. Den tidligere *†armstol* (jfr. fig. 6), anskaffet 1863, havde læderbetrukket sæde, fornyet 1895. 1858²⁰ ønskedes stolen gjort bredere og forsynet med låge eller gardin. 1862 stod præstestolen ved alterets højre side bag et bomuldsgardin. Året efter ønskedes den flyttet hen bag alteret; samtidig skulle kirkesangeren have plads ved øverste mandfolkestol.¹⁶

†»Kirkebasse« af blik, nævnt 1862.¹⁶

Klingbung (fig. 19), o. 1800?, af kobber, med tovtavmarkeret mundingsrand samt hjerteformet fæstningsplade med tap, hvori er indstukket et sortmalet træskaft med inddrejede ringe på håndgrebet. Ude af brug og ophængt på skibets vestvæg.

En gammel, smedet *jernnøgle* til kirkedøren, 27,5 cm lang. Nu ophængt på skibets vestvæg.

Orgel, 1975, af standardtype, med fire stemmer, bygget af Bruno Christensen & Sønner, Terkelsbøl. Disposition: Gedakt 8', Rørflojte 4', Principal 2', Nasat 1^{1/3}; svelle. Gråmalet, med mørkegrå og lysebrun staffering. Anbragt ved vestvæggen ud for søndre stolerække. Indtil 1975 anvendtes et *†harmonium*.

To *salmenummertavler*, fra 1905,¹⁶ er formodentlig dekoreret af Frantz Hansen (jfr. ovenfor). De er 104 cm høje og har glatte, rundbuede gavle, hvorunder to kolonner med indskudsnumre. Tallene er røde på hvid bund, iøvrigt gråmalet i to nuancer. Den ene tavle (fig. 18) har på postamentet et rødmalet Georgskors, på gavlen en syvarmet lystage mellem døbefont og alterkalk. På den anden tavle er henholdsvis malet en femdel roset og et Gudslam med glorie, fane og kalk under en regnbue. Ophængt på skibets vægge. *†Salmenummertavler*. 1888 skulle anskaffes »en større tavle« til ophængning i koret. En tilsvarende erhvervedes i året 1900.¹⁶

Fig. 20. Prædikestol, antagelig fra 1725-50, bærestolpen fra 1796 (s. 4322). NE fot. 1994. - *Pulpit, probably from 1725-50, the twisted stem from 1796.*

Lysekroner. 1) O.1900, af messing, ganske svarende til nr. 1 i Ejstrup (s. 4201), med otte lysearme hver med to lys, samt otte øvre reflektblomster. Ophængt midt i skibet. 2-4) 1980f., af messing, ens, med to gange seks lysearme, hvis inderste slyng ender i støbt dyrehoved med lang, hængende tunge og nakketop, der løber tværs gennem armen og danner lille bue. Ophængt i kor og skib. *Lampetter* i skibet, fra o. 1960.

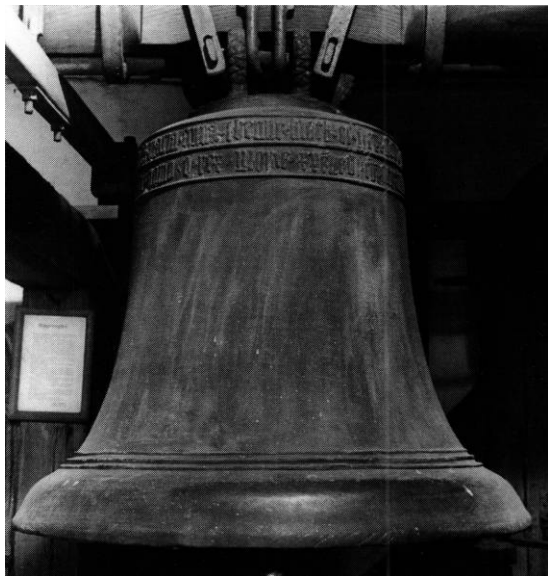

Fig. 21. Klokke, støbt 1490(?) antagelig af Peter Hanssen, fra Flensborg (s. 4324). H. Wichmann fot. 1994. - *Bell, cast 1490(7) probably by Peter Hanssen, Flensborg.*

*Klokke*⁵¹ (fig. 21), 1490(?), rimeligvis støbt af den produktive klokkestøber Peter Hanssen⁵² fra Flensborg. 79 cm i tv. Om halsen en toliniet indskrift med reliefminuskler mellem rundstave: »anno.domini.mcdxc.de(ci)mo : ihesvs .

nasarenvs . rex . ivdeorvm . ihesvs . maria . anna. thenne . klock . er stept . gvd : / til . lof: oc . sanete⁵³ . per . til (!)indrop . kirki(!). alpha . et . o . devs . et . homo . o . rex . glorie . xpe . veni. cv(m) . pace . ame(n).« (I Herrens år 1490, i den 10. (måned?). Jesus af Nazareth, jødernes konge. Jesus, Maria, Anna. Denne klokke er støbt Gud til lov og S. Peter til Linnerup kirke, alpha og omega, Gud og menneske, o, ærens konge, Kristus, kom med fred, amen). - Over slagkanten er tre skarpkantede stave. Hankene har udvendigt grove, dobbelte tolstave. Ny knebel.

1661 hang klokken i »tårnet« (jfr. s. 4311). 1674 lod præsten den på egen bekostning nedtage, eftersom tårnet ikke kunne tåle, at der ringedes med den. I stedet blev den 1674-75¹⁸ op-hængt i et nybygget »klokkehus« på kirkegården,²⁴ dvs. i en $\dagger$ klokkestabel (jfr. s. 4310). 1708¹⁷ blev klokken atter nedtaget, fordi klokkehusets tømmer var forrådnat. 1831¹⁹ skulle klokken »bebindes med aksel«. 1862¹⁶ hang den i et klokkehus eller stillads ved kirkens østende, nu op-hængt i tårnet fra o. 1866.

Klokkestol, fra o. 1866, affyr, til én klokke.

GRAVMINDER

Kirkegårdsmonumenter, af støbejern. 1) (Fig. 25), o. 1857, over »Maren Kabell, født Laurberg. I 41

Fig. 22-24. Støbejernskors. 22. Nr. 3, over Ane Kirstine Andersdatter, $\dagger$ 1865. 23. Nr. 4, over Jørgen Jensen, $\dagger$ 1872. 24. Nr. 6, over Marie Jensen, $\dagger$ 1888 (s. 4325). NE fot. 1994. - *Crosses of cast iron. No. 3, to Ane Kirstine Andersdatter, died 1865. No. 4, to Jørgen Jensen, died 1872 and no. 6, to Marie Jensen, died 1888.*

Fig. 25. Kirkegårdsmonument af støbejern, kors, bog og gitter, fra o. 1857, for sognepræst Andreas Løvenhertz Kabell, †1857, og hustru Maren Kabell, †1856 (s. 4324). NE fot. 1994. - *Churchyard monument of cast iron, cross, book and lattice, from c. 1857, to the parish priest A. Løvenhertz Kabell, died 1857, and his wife Maren Kabell died 1856.*

Aar Sognepræst Kabells trofaste Hustrue, død 1856. - Andreas Løvenhertz Kabell. I 43 Aar Sognepræst for Linnerup og Hammer Menigheder, død 1857«. Reliefindskrift med gotiske trykbogstaver på de to sider af en opslået bog, 55,5x65 cm, udført i støbejern. Bogen er lænet op ad granitsoklen til et latinsk, glat støbejernskors, 77 cm højt. I korsets krydspunkt et relief af en sommerfugl. På jorden foran ligger to ovale støbejernsrammer, 89x59 cm, helt fyldt af vedbend. Et støbejernsgitter i gotisk stil omslutter gravstedet nordøst for kirken.

Støbejernskors nr. 2-6 alle henstillet på samme gravsted nordøst for kirken:

2) O.1862, over Pouline Svenstrup, f. i Hjortsvang skole 17. febr. 1859, død smst. 21. nov. 1862. Indskrift med reliefkursiv. 72,5 cm højt støbejernskors med hjerteformede korsarmsender. Forneden på korsstammen støbermærket »M&J« for Møller og Jochumsen, Horsens jernstøberi.⁵⁴ På granitsokkel. Syd for kirken.

3) (Fig. 22), o. 1865, over Ane Kirstine Andersdatter, f. i Lehnsgaarde 10. maj 1798, død

smst. 16. febr. 1865. Indskrift med reliefkursiv. 109 cm højt. Korsarmene afsluttes af konkavt indskårne buer, og her indenfor ses relieffer af, foroven, sammenlagte hænder, til siderne symmetrisk og stiliseret plante, nederst et anker (omtrent svarende til kors i Tyrsting (s. 3986, nr. 1)).

4) (Fig. 23), o. 1872, over Iørgen Iensen, f. i Hjortsvang 8. febr. 1795, død smst. 26. dec. 1872. Indskrift med reliefkursiv. Det 105 cm høje kors,⁵⁵ svarende til et på Ring kirketomt (s. 4007), har klokkeformede korsarmsender med relieffer som på kors nr. 3.

5) O.1878, over Karl Iensen, f. i Lensgaarde(!) 12. juli 1859, død smst. 30. aug. 1878. Indskrift med reliefkursiv. 101 cm højt, svarende til nr. 3, ligeledes reliefferne på tværmene, foroven dog en stor sommerfugl.

6) (Fig. 24), o. 1888, over Marie Iensen, f. i Hjortsvang 18. sept. 1851, †18. sept. 1888. Indskrift med reliefversaler. 87 cm højt, med bred, hulet kant omkring korset og de store, trekløverformede korsarmsender.⁵⁶

KILDER OG HENVISNINGER

LA Vib. Linnerup kirke, regnskabsbog 1661-1683. (C.KRB. 270). *Ved embedet*: Synsprotokol 1862f. - Se i øvrigt fortegnelse over arkivalier vedr. kirkerne i Gammel Skanderborg amt i almindelighed s. 2874 samt forkortelser s. 2875. Fagordbog s. 15.

NM2: Håndskrift: F. Uldall: Om de danske Landsbykirker V, 1889, s. 138-140. - Indberetninger ved C.J. Wittendorff 1808 (altertavle), J. B. Løffler 1877 (bygning og inventar), Eigil Rothe 1903 (kalkmalerier), Egmont Lind 1959, 1961 (kalkmalerier), Mogens Larsen 1987 og 1991 (alterparti, prædikestol), Vibeke Michelsen (kalkmalerier, inventar, gravminder).

Notebøger. NM2: Henry Petersen XVIII, 1877, s. 107 (klokke).

Tegninger og opmålinger. NM2: Tegning af font, 1902 ved J. Svenstrup.

Kgl. bygningsinsp. Århus: Korrespondance og tegninger siden 1905.

Litteratur: J. Kristensen: Præsterne i Linnerup-Hammer, i ØJyHjemst. VI, 1941, s. 85-102. Medd-ÅrhSt. 1969, s. 55 (overgang til selveje). Landskabskontoret i Vejle amt: Kirkernes omgivelser, 1989, s. 136.

Historisk indledning ved Lars Bisgaard, beskrivelse af kirkegård og bygning ved Kjeld de Fine Licht, kalkmalerier, inventar og gravminder ved Vibeke Michelsen og orgel ved Ole Olesen. Engelsk oversættelse ved Jean Olsen. Redaktionen afsluttet 1995.

¹ Repert. II, nr. 6635-38.

² ÆldDaArkReg. II, 38f. P. Rasmussen: Silkeborg lens jordebog 1586, 1964, s. 123f.

³ DaMag. 4. rk. II, 40.

⁴ P. Rasmussen (note 2), s. 62, 116 og 158.

⁵ KancBrevb. 23. okt., KirkehistSaml. 3. rk. III, 361.

⁶ KancBrevb. 16. april. Det u hensigtsmæssige ved ordningen var, at kirkens vedligeholdelse herefter påhvilede præsten.

⁷ KancBrevb. 15. april 1636.

⁸ E. Egeberg: Silkeborg I, 1923, s. 190.

⁹ Samme, II, 1924, s. 155, jfr. J. Kristensen 1941 og F. Elle Jensen: Præsten i Linnerup og hans kirker, i ÅrbÅrhSt. LIV, 1961, s. 170-71.

¹⁰ Kronens Skøder 16. april. Reelt var handelen indgået efter auktion omkring 1720 (jfr. s. 4245, note 6).

¹¹ LA Vib. Landstingets skøde- og panteprot. 1769-72, f. 646. Ejere: Bredal havde 1755 solgt til Jean de Trappaud, som døde samme år. 1759 ejedes kirken af kommerceråd Hans Kruse (samme 1758-63, f. 98), og 1766 solgte hans enke Elisabeth Marie Vinding den til Poul Østergaard med den oplysning, at tienden oppebæres på Hammergård med en fast andel til

præsten (samme 1763-68, f. 387). Østergaard synes at have været finansieret af sin svoger Ole Christian Secher i Århus, som 1770 overtog gård og kirke (samme, f. 105, 360 og 545). Intet under at sognepræsten i en indberetning kunne skrive, at da kirken havde haft adskillige ejere, den ene efter den anden, havde han mistet overblikket. LA Vib. Århus bispearkiv. Kirkernes jura patronatus 1756-88 (C 3. 1154).

¹² LA Vib. Landstingets skøde- og panteprot. 1772-76, f. 5.

¹³ 1787 købtes kirken af faktor Niels Ottosen, Horsens, og 1791 af justitsråd Thyge de Thygeson på Mattrup.

¹⁴ LA Vib. Landstingets skøde- og panteprot. 1786-92, f. 692.

¹⁵ N. Kr. Laursen: Af Aale Sogns Historie, Tørring 1930, s. 28.

¹⁶ Synsprot. 1862f.

¹⁷ LA Vib. Århus bispearkiv. Kirkesyn 1700-1803 (C 3. 1166-76).

¹⁸ Rgsk. 1661-83.

¹⁹ LA Vib. Provstearkiver. Århus amts sdr. provsti. Synsprot. 1817-54 (C30.1-2).

²⁰ LA Vib. Provstearkiver. Tyrsting-Vrads hrdr.s provsti. Synsprot. 1837-1909 (C 33. 1-4).

²¹ RA. Min. for kirke- og undervisnings væsen. Journalsag Q186/1865.

²² Abrahamsen: Orientering, s. 56: 4,3°.

²³ RA. Rtk. Rgsk. 1559-1660. Silkeborg len.

²⁴ RA. Rtk. Rev. rgsk. 1660-ca. 1848. Århus stifts kirker. 1680-94.

²⁵ LA Vib. Århus bispearkiv. Kirkernes jura patronatus 1695-1738 (C 3.1153).

²⁶ DaAtlas, s. 477: Kullet.

²⁷ KancBrevb. 10. juni 1633 og 24. august 1635.

²⁸ LA Vib. Lens- og amtsadm. Skbg. og Åkær 1661-1799. Sager vedr. kirker og sognekald 1723-62 (B5C. 191A).

²⁹ Noterne 16, 20 og 21 samt RA. Min. Kirke- og undervisnings væsen. Journalsag S186/1866.

³⁰ Ifølge RA. Min. f. kirke- og undervisnings væsenet 21. sept. 1905 i skrivelse til NM var undersøgelserne, foranlediget af provsten for nævnte herreder, foretaget ialt i 12 kirker, hvoraf de fleste havde dekorationer. Kun Vinding og Åle kirkers kalkmalerier indstilledes til istandsættelse, fordi de frembød særlig interesse.

³¹ Ifølge Rothes indb. synes kapperne ikke undersøgt.

³² Ifølge Rothes indb.

³³ RA. Min. f. kirke- og undervisningsvæsen. 25. aug. 1905. J. nr. 3E 1470. Frantz Hansen havde tidligere bistået Eigil Rothe ved fremdragningen af dekorationer i den såkaldte Ålborg-stue (jfr. note 30), ligesom han har restaureret epitafier i Ålborg Budolfi

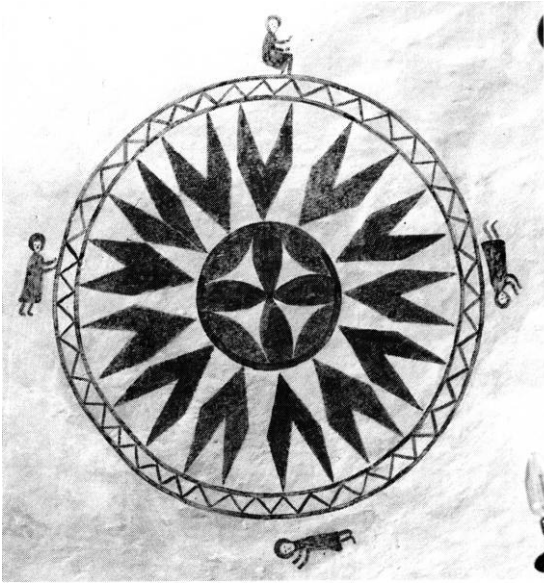

Fig. 26. Kalkmalet lykke- eller livshjul, fra 1500'ernes 1. fjerdedel, antagelig udført af »Liljemesteren«s malergruppe; jfr. fig. 8 (s. 4315). NE fot. 1994. - *Mural painting of the Wheel of Fortune, 1500-25, on the vault of the chancel, probably by the Lily Master's workshop, cf. fig. 8.*

kirke (venligst oplyst af Viggo Petersen, Ålborg historiske museum).

³⁴ Jfr. Niels Jørgen Poulsen: »Liljemesteren«, i Danske Kalkmalerier, red. ved Ulla Haastrup, 6. bd. nr. 1 og oversigtskort s. 271.

³⁵ Ifølge Egmont Linds indb. 1961.

³⁶ Jfr. bl.a. Torkel Eriksson: Lykkehjul og livshjul, i Danske Kalkmalerier, red. Ulla Haastrup, 5. bd. nr. 24 og Bodil Franck: Moraliteter, i samme, 4. bd. nr. 57; endvidere R. Broby-Johansen: Den danske Billedbibel, 1947, s. 190.

³⁷ RA. Min. f. Kirke- og undervisningsvæsen. Ekspeditionskontoret. J. nr. RR1063-1125. 1891. Sag nr. 1085.

³⁸ Muligvis udført af Karen Wiehe, der i 1890'erne har leveret tilsvarende altermalerikopier til egnens kirker, jfr. bl.a. Tråden s. 4087, Them s. 4124, Ejstrup s. 4193 og Åle (Vrads hrd.).

³⁹ Jfr. f.eks. Ågerup (DK. Holbæk, s. 261).

⁴⁰ Næppe dette motiv, der vistnok sjældent forekommer sammen med de angivne figurer på altertavler her i landet. Måske en fejltolkning af Jesu Gravlægelse?

⁴¹ Provsten anså det for endnu dårligere end det af samme maler i Åle (Vrads hrd.) (note 37). Det oplystes ved synet 1856 (note 20), at provsten havde

tilskrevet landskabsmaler Rump vedr. levering af et billede, men at intet svar var modtaget.

⁴² Lignende figurer ses bl.a. i Snostrup og Slangerup (DK. Frborg s. 2316 og 2055) samt i Øster Egede (DK. Præstø s. 568). Et mere realistisk og velskåret arbejde i Mariager klosterkirke.

⁴³ Nationalmuseet overvejede da at henstille, at figuren blev overdraget museet som depositum, da den ellers var i fare for at blive ødelagt eller forsvinde ligesom en af de 1877 omtalte træfigurer (NM. Korrespondancearkiv). Sagen blev imidlertid henlagt, formodentlig i forbindelse med overenskomstforhandlingerne vedr. ejendomsret til kirken og fordelingen af kirketiende 1911 (note 16).

⁴⁴ Hverken Løffler eller Uldall omtaler eventuelle vinger på figuren, der i bekræftende fald ville bestemme den som S. Mikael.

⁴⁵ Jfr. note 43.

⁴⁶ Stemplet ses ikke hos Bøje.

⁴⁷ Navnestempler reg. hos statens kontrol med ædle metaller. Udg. af Guldsmedefagets Fællesråds 3. udg. 1976, s. 14.

⁴⁸ Til dels beslægtet med stager i Hagenbjærg (DK. Sønderborg amt s. 2577) og Felsted (DK. Åbenrå amt s. 1882).

⁴⁹ I samlingen havde de nr. 5026. - Fortegnelse over indkomne oldsager 1863-65, i NM.

⁵⁰ Ifølge Uldall og en tegning ved lærer J. Svenstrup, Hjortsvang skole; i NM.

⁵¹ Uldall: Kirkeklokker, s. 226, der betvivler Fengers datering: 1500, i Kirkehistsaml. 1. rk. II, 1853-56, s. 479f.

⁵² Jfr. Bjørn Poulsen: Klokkestøberen, i Skalk 1986, nr. 5, s. 26.

⁵³ »Sanete«, støbefejl for sancte.

⁵⁴ Jfr. Aase Faye: Danske Støbejernskors. Bearbejdet og udgivet af Jan Faye, 1988, s. 75, nr. 99.

⁵⁵ Jfr. samme, s. 95, nr. 174.

⁵⁶ Jfr. samme, s. 104, nr. 213.

Fig. 27. Mesterstempel CL på alterkalk fra o. 1850, jfr. fig. 11 (s. 4319). NE fot. 1994. - *CL master's mark on the chalice c. 1850, cf. fig. 11.*

Fig. 28. Kirken set fra sydøst. KdeFL fot. 1994. - *The church seen from the south-east.*

SUMMARY

Linnerup church today is essentially a 19th century building, the nave and tower from 1866, the chancel from 1880. The original building, of which only the chancel interior is intact, has been slightly smaller than the present church, and its external walls were of granite ashlar. Apart from the partly preserved window in the chancel gable there is nothing in the present fabric which might suggest the appearance and details of the earlier church. Documentary sources reveal that the building had a ridge turret until sometime in the 18th century, and that until the last rebuilding a half-timbered porch stood in front of the south door.

Only a few items of furniture have survived because the church used to be in a state of bad repair due to conditions in the small, poor parish and changing church patrons. The Romanesque font has apparently reached the church in

recent times. On the other hand, the bell from 1490(?) tells us that the patron saint of the church is St. Peter, and that the name of the bell-founder is Peter Hanssen from Flensborg. Of a Crucifixion group there survives a figure of the Virgin Mary, c. 1500, whereas the figure of Christ as Man of Sorrows has disappeared. In the National Museum's collections since 1864 is an altar candlestick of bronze from the 1500s. The altar frontal from c. 1610 has been reserved behind successive antependiums; the altar-piece with painting was acquired in 1893. The simple pulpit dates from c. 1725-50.

The mural decoration from 1500-25, with *inter alia* the Wheel of Fortune, is the work of the Lily Master's workshop. The decoration was uncovered in 1905 and re-restored in 1961. The east wall of the nave was decorated in 1924 with murals by the painter Johan Thomas Skovgaard.

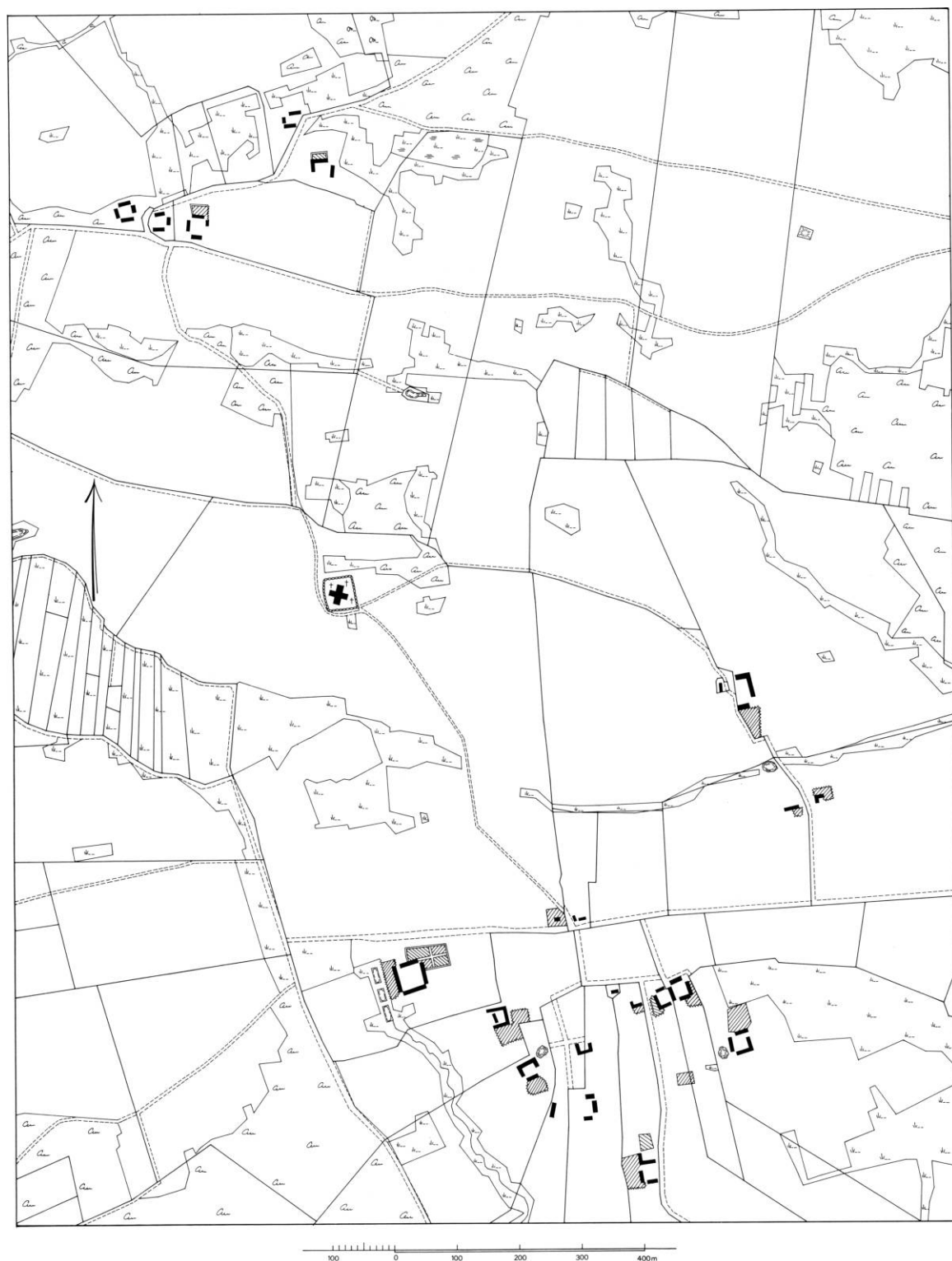

Fig. 29. Området ved Linnerup kirke og landsbyerne Linnerup (nord for kirken) og Hjortsvang, 1:10.000. Målt 1790 af Andreas Haar, tegnet 1817 af Lund, rettelser medtaget til 1863. Kopieret 1993 af Anna Brinch Thorsen.
 Map of the area around the church, which is situated between the villages of Linnerup and Hjortsvang.

